

Wyrok z dnia 7 października 2003 r.

II UK 76/03

Przy stosowaniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz. 636 ze zm.) należy odróżnić "pracę zarobkową" wykonywaną jednoosobowo w ramach działalności gospodarczej, od formalnoprawnych czynności do jakich jest zobowiązany ubezpieczony jako pracodawca.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 października 2003 r. sprawy z wniosku Ewy W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w S. o zasiłek chorobowy, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 października 2002 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z dnia 30 października 2002 r. [...] oddalił apelację Ewy W. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 2 kwietnia 2001 r. [...], oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w S. z 19 kwietnia 2000 r. pozbawiającej wnioskodawczynię prawa do zasiłku chorobowego i stwierdzającej obowiązek zwrotu pobranej z tego tytułu kwoty 12.226,20 zł za okresy od 12 czerwca 1998 r. do 8 marca 1999 r., od 9 marca do 1 kwietnia 1999 r. i od 7 maja 1999 r. do 31 stycznia 2000 r. Zasadził również od wnio-

skodawczynie na rzecz organu rentowego kwotę 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Imieniem Ewy W. od wyroku Sądu Apelacyjnego została wniesiona kasacja, z wnioskiem o jego zmianę poprzez „uchylenie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i umorzenie postępowania w sprawie” oraz o „zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu, z uwzględnieniem kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych”, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Jako podstawy kasacyjne przytoczono: „1) naruszenie prawa materialnego, a to art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 1983 r., Nr 30, poz. 143 z późn. zm.) poprzez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, iż niezawieszenie działalności gospodarczej na czas trwania zwolnienia lekarskiego oraz sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem firmy w czasie choroby stanowi wykonywanie innej pracy zarobkowej oraz jest równoznaczne z wykorzystaniem zwolnienia w sposób niezgodny z jego celem, a tym samym skutkuje utratą prawa do zasiłku chorobowego, a także poprzez przyjęcie, iż skarżąca utraciła prawo do zasiłku chorobowego również w okresie pobytu w szpitalu i dwukrotnego pobytu w sanatorium, choć sam pobyt w tych miejscach wyklucza możliwość zachowań niezgodnych z celem zwolnienia lekarskiego, 2) naruszenie przepisów postępowania, mającego wpływ na jego wynik, mianowicie przepisu art. 5 kpc, a także art. 232 kpc, art. 233 § 1 kpc oraz art. 328 § 2 kpc, polegającego na uchybieniu obowiązkowi udzielania pomocy stronie występującej w sprawie bez profesjonalnego pełnomocnika, a co się z tym wiąże nieprzeprowadzenie z urzędu dowodów na okoliczność jakie czynności wykonywane były przez wnioskodawczynię w czasie przebywania na zwolnieniu lekarskim”. Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie kasacji wnioskodawczynie wskazała na „występowanie sprawie istotnego zagadnienia prawnego dotyczącego określenia jednolitej wykładni przepisu art. 18 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (odnosi się to również do przepisu art. 17 ustawy z dnia 01.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa; Dz.U. z 1999 r., Nr 60, poz. 636 z późno zm.) z uwzględnieniem specyfiki pracy osób prowadzących samodzielnie działalność gospodarczą w warunkach gospodarki rynkowej, a także jednoznaczne-

go określenia czy przepis ten swoim zakresem obejmuje także okresy pobytu w szpitalach i sanatoriach”.

W odpowiedzi na kasację organ rentowy wniósł o jej oddalenie.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Wobec przytoczenia w kasacji obydwu podstaw wskazanych w art. 393¹ k.p.c., w pierwszej kolejności ocenie podlegają zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Podstawę zaskarżonego wyroku stanowią, dokonane przez Sąd pierwszej instancji, poniższe ustalenia faktyczne: „Wnioskodawczyni prowadzi jednoosobowo działalność gospodarczą od 31.01.97 r. zatrudniając 9 pracowników. W związku z tym wyłącznie w zakresie jej obowiązków leżał nadzór nad działalnością firmy, zawieranie z pracownikami umów o pracę, sporządzanie i wydawanie świadectw pracy, ustalanie stawek wynagrodzeń, zatwierdzanie i sporządzanie list płac, podpisywanie faktur, przelewów bankowych oraz dokumentacji do Urzędu Skarbowego. W związku ze stwierdzoną czasową niezdolnością do pracy odwołująca przebywała na zwolnieniu lekarskim w okresie od 12.06.98 r. - 1.04.99 r. oraz 7.05.99 r. - 31.01.2000 r. otrzymując łącznie kwotę 12.226,20 zł wypłaconą tytułem zasiłków chorobowych. Mimo pobieranych świadczeń wnioskodawczyni nie zaprzestała osobistego wykonywania działalności gospodarczej podpisując i opisując w każdym miesiącu po kilkanaście faktur, wystawiając czeki, podpisując przekazy bankowe, a także podejmując istotne dla firmy decyzje i rozliczając się z bankiem oraz Urzędem Skarbowym”. W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczyni „zachowaniem swym wyczerpała warunki określone w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa wykorzystując zwolnienie lekarskie w sposób niezgodny z jego celem, skutkiem czego utraciła prawo do spornych zasiłków chorobowych”.

Zasadnie Sąd Apelacyjny wskazał w uzasadnieniu zaskarżanego wyroku, że „istota sporu sprowadzała się do ustalenia czy wnioskodawczyni w okresach pobierania zasiłków chorobowych wykorzystywała te zwolnienia z pracy w sposób niezgodny z ich przeznaczeniem. Niezaprzeczalnie spór nie wynikł z przedstawienia przez wnioskodawczynię okoliczności odmiennych od ustaleń Sądu, lecz z oceny działań wnioskodawczyni w trakcie zwolnień lekarskich, mającej bezpośredni wpływ na kwestię prawidłowości wykorzystania zwolnień lekarskich.”, jednakże trudno za-

akceptować pogląd, że zakwestionowanie w apelacji wnioskodawczyni właśnie tej oceny jest „nieuzasadnioną polemiką z prawidłowymi ustaleniami Sądu pierwszej instancji”. Kwestionowania oceny dowodów nie można utożsamiać z „polemiką z ustaleniami”. Sąd Apelacyjny akceptując pogląd Sądu pierwszej instancji, że wnioskodawczyni wykorzystywała zwolnienie lekarskie niezgodnie z jego celem powołał się na „wielokrotnie już wyrażane w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowisko, że w odniesieniu do osób prowadzących działalność gospodarczą przez wykonywanie pracy zarobkowej rozumie się nie tylko wykonywanie konkretnej pracy, ale również wszelkie czynności związane z prowadzeniem działalności - w czym mieści się nadzór nad nią, podpisywanie faktur czy rachunków, sporządzenie deklaracji dotyczącej zarówno zatrudnianych pracowników jak i działania firmy. Odwołująca już w trakcie postępowania kontrolnego, prowadzonego przez pozwanego, jak też procesu sądowego przyznała, że w trakcie zwolnień lekarskich i pobyków w sanatoriach podpisywała liczne faktury, listy płac, чеки i przekazy bankowe, a co więcej - podejmowała wszystkie decyzje istotne dla bieżącego funkcjonowania firmy”. Brak bliższego określenia tych orzeczeń (dat, sygnatur, ewentualnie adresów publikacyjnych) powoduje, że ta ocena Sądu Apelacyjnego nie poddaje się kontroli kasacyjnej czyniąc zasadnym podniesiony w kasacji zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Treść przytoczonego stanowiska zdaje się wskazywać, że Sąd Apelacyjny odwołuje się do wyroku Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78 (OSNCP 1979 nr 7-8, poz. 157), który nie przystaje już do aktualnej rzeczywistości społeczno - gospodarczej, w której osobę prowadzącą jednoosobową działalność gospodarczą należy traktować nie tylko jako „rzemieślnika”, w rozumieniu tego wyroku, lecz także, jak w rozpatrywanej sprawie - jako pracodawcę. Oceniając, czy w stosunku do korzystającej ze zwolnienia lekarskiego osoby prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą, zatrudniającej pracowników, istnieją przesłanki z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 1 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. Nr 60, poz. 636 (uprzednio art. 18 ust. 1 analogicznej ustawy z 17 grudnia 1974 r. - jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.), należy uwzględnić nie tylko fakt dalszego prowadzenia tej działalności, lecz również charakter wykonywanych czynności. Wykonywanie „pracy zarobkowej”, w rozumieniu tego przepisu jako przesłanka utraty prawa do zasiłku chorobowego nie jest tożsame z formalno-prawnym prowadzeniem jednoosobowej działalności gospodarczej, jeśli osoba ją prowadząca jest równocześnie pracodawcą. Skład orzekający w sprawie

podziela stanowisko wyrażone w wyrokach Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24 lutego 1999 r., III AUa 1292/98, (OSA Warszawa 1999 nr 3, poz. 14) oraz Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2002 r., II UKN 710/00 (jeszcze niepublikowanym), że samo podpisanie w trakcie zwolnienia lekarskiego dokumentów finansowych sporządzonych przez inną osobę nie może być traktowane jako wykonywanie dotychczasowej pracy w ramach prowadzenia działalności gospodarczej, stanowiącej podstawę pozbawienia zasiłku chorobowego, a także w wyroku z 4 lipca 2000 r., II UKN 634/99, że ubezpieczony, który w okresie zwolnienia lekarskiego prowadzi dotychczasową działalność gospodarczą nie traci za okres leczenia szpitalnego prawa do zasiłku chorobowego (OSNAPIUS 2002 nr 2, poz. 48). Zdaniem składu orzekającego, przy stosowaniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 1 czerwca 1999 r. (także art. 18 ust. 1 poprzednio obowiązującej ustawy z 17 grudnia 1974 r.) należy odróżnić „pracę zarobkową”, wykonywaną w ramach działalności gospodarczej przez osobę jednoosobowo prowadzącą tę działalność, od czynności formalno-prawnych do jakich jest zobowiązana jako pracodawca. Z tej przyczyny, za usprawiedliwiony uznaje Sąd Najwyższy zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 232 k.p.c., ponieważ uzasadnienie zaskarżonego wyroku w tym zakresie jest ograniczone do przytoczenia art. 17 ust. 1 ustawy z 1 czerwca 1999 r., brak jest natomiast w nim ustaleń, jakie czynności wnioskodawczyni Sąd uznał za jej „pracę zarobkową.” Trudno bowiem zgodzić się ze stanowiskiem, jakie zdaje się wynikać z uzasadnienia wyroku, że w okresie korzystania ze zwolnienia lekarskiego, dokonanie wszelkich czynności, jakich wymaga prowadzenie działalności gospodarczej, wykonywanej również przez pracowników, powoduje utratę prawa do zasiłku chorobowego. Zaprzestanie prowadzenia działalności w razie zachorowania pracodawcy oznaczałoby konieczność likwidacji zakładu pracy, zwalniania pracowników z pierwszym dniem jego choroby i obowiązek wypłacenia im należności za okres wypowiedzenia, a po odzyskaniu zdolności do pracy, ponowne poszukiwanie i zatrudnianie odpowiednich pracowników. Nic nie wskazuje na to, by takie konsekwencje były intencją ustawodawcy.

Wobec usprawiedliwienia kasacyjnych zarzutów naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisów art. 232 i 233 § 1 oraz 328 § 1 k.p.c., bezprzedmiotowym stało się rozważanie zasadności pozostałych zarzutów, a odpowiedź na przedstawione zagadnienie prawne zawiera powołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 2000 r., II UKN 634/99.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 393¹³ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.

=====